

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Romana Fremra a soudců Mgr. Jany Kajzrové a Mgr. Jana Podaného ve věci

žalobkyně: **SIM PŮJČKA s.r.o.**, IČO 01548689
sídlem Václavské náměstí 837/11, 110 00 Praha 1 Nové Město

proti

žalovanému: **J. M.**, narozený **[redacted]**
trvale bytem **[redacted]**

o zaplacení částky 15 593,80 Kč s příslušenstvím

o odvolání žalobkyně proti výroku II. a III. rozsudku Okresního soudu v Benešově ze dne 20. 10. 2020, č. j. 4 C 239/2020-15

takto:

- I. Rozsudek soudu prvního stupně se ve výroku II. co do částky 1 570,80 Kč zrušuje a řízení se v tomto rozsahu zastavuje; jinak se rozsudek soudu prvního stupně ve výroku II. potvrzuje v tom správném znění, že se žaloba co do částky 5 896 Kč s úrokem z prodlení ve výši 9,75 % ročně jdoucím z této částky od 14.2.2019 do zaplacení a co do částky 3 500 Kč zamítá.
- II. Rozsudek soudu prvního stupně se ve výroku III. potvrzuje.
- III. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

Odůvodnění:

Shodu s prvopisem potvrzuje Nina Najerová

1. Rozsudkem Okresního soudu v Benešově ze dne 20. 10. 2020, č. j. 4 C 239/2020-15 (dále jen „rozsudek soudu prvního stupně“), soud prvního stupně uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni částku 4 627 Kč spolu s 9,75 % ročním úrokem z prodlení od 14.2.2019 do zaplacení, to vše do 3 dnů od právní moci tohoto rozsudku (výrok I.). Dále pak „ve zbylé části“ soud prvního stupně žalobu zamítl (výrok II.). O nákladech řízení soud prvního stupně rozhodl vzhledem k pouze částečnému úspěchu žalobkyně tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok III.).
2. Soud prvního stupně věc posuzoval podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o.z.“) za použití zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru. Při svém rozhodnutí vyšel ze zjištění, že žalobkyně a žalovaný uzavřeli dne 31.10.2018 smlouvu, podle níž žalobkyně poskytla žalovanému úvěr ve výši 7 000 Kč. Žalovaný si měl dne 30.11.2018 prodloužit splatnost úvěru o dalších 30 dní, tj. do 31.12.2018 a uhradil související poplatek ve výši 2 373 Kč. Ohledně zkoumání úvěruschopnosti žalobkyně předložila listinu označenou jako „Bonita“, kde jsou uvedeny volné zdroje 15 856 Kč, pravidelný čistý příjem 27 976 Kč, což je i celkový příjem domácnosti, celkové výdaje 12 120 Kč, z toho na provoz domácnosti 7 700 Kč a souhrn měsíčních splátek závazků (zápůjčky, úvěry, leasingy) 4 000 Kč na celkové závazky 190 000 Kč. Soud prvního stupně k tomu uvedl, že z listiny není zřejmé, od koho a jakým způsobem byly informace získány a ověřovány. Žalobkyně dále negativně lustrovala žalovaného v centrální evidenci exekucí. Vzhledem k tomu, že se žalobkyně k soudu nedostavila, dobrovolně se vzdala možnosti obdržet od soudu odpovídající poučení v uvedeném smyslu, aby tvrdila a prokazovala řádné a odborné posouzení úvěruschopnosti žalovaného. Na tomto základě soud prvního stupně dospěl k závěru, že smlouva o spotřebitelském úvěru je absolutně neplatná, neboť při jejím uzavření nebyla v rozporu s ustanovením § 86 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru řádně zkoumána otázka schopnosti žalovaného daný úvěr splatit. Proto soud prvního stupně rozhodoval podle § 2991 o.z. o vydání bezdůvodného obohacení žalobkyni. V řízení bylo prokázáno, že žalobkyně poskytla žalovanému částku 7 000 Kč. Jelikož žalovaný na tuto částku žalobkyni zaplatil částku ve výši 2 373 Kč, má povinnost vydat žalobkyni 4 627 Kč jako bezdůvodné obohacení. Soud žalobkyni přiznal rovněž zákonný úrok z prodlení z této částky, a to od 14.2.2019, tedy poté, co se do sféry vlivu žalovaného musela dostat předžalobní upomínka ze dne 13.2.2019 a zároveň uplynula lhůta k plnění.
3. Proti zamítavému výroku II. a proti nákladovému výroku III. rozsudku soudu prvního stupně podala žalobkyně včasné odvolání. Žalobkyně v odvolání argumentovala tím, že již před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru podala žalovanému veškeré informace o parametrech a navýšení požadovaného úvěru, včetně sankcí při neplnění smluvních povinností, a to v souladu s § 95 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve formě dle § 99 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, konkrétně prostřednictvím podrobných informací na webových stránkách společnosti pro požadovaný typ úvěru, dále v rámci ověřujícího telefonického hovoru se žalovaným a především formou písemných předmluvních informací, tak aby mohl žalovaný posoudit, zda požadovaný úvěr odpovídá jeho finančním schopnostem a možnostem, případně porovnat podobné nabídky úvěrů na trhu, a to jak v procentuálním vyjádření, jak vyžaduje zákon, tak uvedením konkrétních částek, o které se platba úvěru navyšuje. Žalovaný svým podpisem na předmluvních informacích a na smlouvě o úvěru dne 31.10.2018 stvrdil, že s nimi byl seznámen v dostatečném předstihu a byly mu náležitě vysvětleny. Ještě před uzavřením smlouvy o úvěru tak měl žalovaný jednoznačné informace o tom, jaká částka mu bude poskytnuta a jakou částku je povinen vrátit. Dále žalobkyně již před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru zcela v souladu s požadavky zákona posoudila úvěruschopnost žalovaného na základě informací poskytnutých žalovaným v jeho žádosti o úvěr ze dne 31.10.2018 učiněné prostřednictvím webových stránek www.simpujcka.cz a při jejím následném telefonickém prověření, když svá sdělení byl žalovaný povinen doložit aktuálními doklady. Konkrétně žalovaný předložil žalobkyni svůj občanský průkaz, řidičský průkaz, výplatní lístek za měsíc 6/2018 a potvrzení o provedení platby – příjem za měsíc 9/2018. Žalobkyně uvedené dokumenty předložila spolu s odvoláním k důkazu. Úvěruschopnost

žalovaného byla žalobkyní dále prověřována online nahlédnutím do insolvenčního rejstříku, centrálního registru exekucí a interního systému žalobkyně. Takto získané a ověřené informace byly zaznamenány v protokolu z jednání s klientem a v kartě klienta v databázi žalobkyně, když prohlášení žalovaného o posouzení jeho úvěruschopnosti a pravdivosti jím podaných informací k tomuto účelu je taktéž součástí uzavřené Smlouvy o spotřebitelském úvěru č. [REDAKCE] ze dne 31. 10. 2018 článek 2 body 2.4., 2.5. a 2.6. Žalobkyně je přesvědčena, že v projednávané věci splnila povinnost věřitele zkoumat úvěruschopnost spotřebitele, když vycházela nejen z informací poskytnutých jí žalovaným, ale s odbornou péčí, aktivním zjišťováním a obezřetným prověřováním prohlášení žalovaného z objektivních a věrohodných dokladů vydaných či evidovaných třetí stranou objektivně posoudila věrohodnost tvrzených informací, které s ohledem na osobu žalovaného a jeho osobní poměry odpovídaly běžné praxi. Dle žalobkyně šlo tudíž o komplexní a maximálně možnou analýzu situace žalovaného, tak aby tato v mezích a dle požadavků aktuální právní úpravy zároveň nebyla nadměrným zatížením žalovaného a přílišným zásahem do jeho soukromí, resp. aby ověření údajů tvrzených žalovaným bylo s ohledem na jeho osobní poměry, okolnosti a běžnou praxi přiměřené. Podotkla, že není standardem požívat o těchto krocích speciální záznam, nicméně relevantnost žalovaným poskytnutých údajů nezbytných k prověření jeho úvěruschopnosti a řádný postup žalobkyně sám žalovaný, jak je uvedeno shora, v uzavřené smlouvě svým čestným prohlášením a podpisem stvrdil. Pro úplnost zdůraznila, že to byl právě žalovaný, kdo oslovil žalobkyni s žádostí o úvěr a poskytl jí veškeré své individuální informace za účelem poskytnutí úvěru. Ačkoliv současný trend vznáší jistou benevolenci vůči dlužníkům na úkor poskytovatelů úvěrů, je nutno ponechat určitou odpovědnost za své jednání i samotným dlužníkům, kteří mají dle § 84 odst. 2 zákona o spotřebitelském úvěru povinnost uvádět pravdivé a úplné informace. Rozsáhlejší prověřování žalovaného, by pak dle názoru žalobkyně bylo zcela proti smyslu samotného konceptu spotřebitelských úvěrů a věřitel by tímto zcela popíral svobodnou vůli a způsobilost žalovaného k jakémukoli samostatnému jednání. Žalobkyně se vyjádřila též k přiměřenosti sjednané smluvní pokuty a připomněla částečné zpětvzetí žaloby učiněné již před soudem prvního stupně. Proto žalobkyně navrhla změnu zamítavé části rozsudku a přiznání plné výše náhrady nákladů řízení před soudy obou stupňů.

4. Žalovaný se k odvolání žalobkyně nevyjádřil.
5. Krajský soud v Praze jako soud odvolací po zjištění, že odvolání je podáno včas, oprávněnou osobou a proti rozhodnutí soudu prvního stupně, proti kterému je odvolání přípustné, přezkoumal v rozsahu podaného odvolání rozsudek soudu prvního stupně, jakož i řízení, které jeho vydání předcházelo, podle § 212 a § 212a odst. 1 a 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o.s.ř.“), a shledal odvolání žalobkyně převážně neopodstatněným.
6. Opodstatněná část odvolání žalobkyně směřuje k vadám řízení před soudem prvního stupně, v jehož průběhu podle obsahu spisu skutečně došlo (před prvním jednáním soudu prvního stupně) k částečnému zpětvzetí žaloby. V tomto směru je třeba soudu prvního stupně v první řadě vytknout, že v napadeném výroku II. žalobu zamítl „ve zbylé části“, aniž by tuto zbylou část specifikoval, a to zejména za situace, kdy ve výroci i v odůvodnění absentuje jakákoli zmínka o částečném zpětvzetí žaloby ze strany žalobkyně, ke kterému co do částky 1 570,80 Kč (na smluvní pokutě) došlo dne 1.10.2020. V takovém případě totiž obecně vznikají (zbytečné) pochybnosti, zda soud prvního stupně o určité části předmětu řízení rozhodl či nikoli. Z postupu soudu prvního stupně při jednání lze však usuzovat, že soud prvního stupně o zpětvzetí věděl, pouze na něj nedbal, a že o této části předmětu řízení bylo rozhodnuto věcně v rámci obecného zamítavého výroku II., což odpovídá i podanému odvolání. V takovém případě ale soud prvního stupně v této části zatížil řízení vadou, k níž je třeba v odvolacím řízení přihlédnout (viz 212a odst. 5 o.s.ř.).
7. Zpětvzetí (i jen částečné) žaloby je procesním úkonem žalobce, ke kterému je oprávněn za podmínek stanovených v § 96 o.s.ř. Účinné zpětvzetí žaloby (návrhu) navozuje situaci, kdy zde v rozsahu zpětvzetí žaloba (návrh na zahájení řízení) není, ačkoli je jí v daném případě třeba (nejde o řízení, které lze zahájit i bez návrhu). Odpadá tak základní podmínka sporného řízení. Za této

Shodu s prvopisem potvrzuje Nina Najerová

situace je soud prvního stupně povinen řízení v rozsahu zpětvzetí žaloby zastavit. Pokud místo toho rozhodne věcně, tedy nárok buď přizná nebo zamítne (jako v daném případě), jde o zmatečnostní vadu (viz § 229 odst. 1 písm. d) o.s.ř.), neboť rozhodnutí bylo (v daném rozsahu zpětvzetí) vydáno bez návrhu na zahájení řízení, ačkoli je takového návrhu třeba. Za této situace postupoval odvolací soud podle § 219a odst. 1 písm. a) o.s.ř. ve spojení s § 221 odst. 1 písm. c) o.s.ř. a rozsudek soudu prvního stupně v rozsahu zpětvzetí žaloby zrušil a řízení v této části zastavil.

8. Odvolací soud dále za podmínek uvedených v § 213, § 213a a § 213b o.s.ř. doplnil dokazování k otázce, kterou soud prvního stupně v rozsudku vůbec neřešil, ač (i pro výrok I., který není předmětem přezkumu) ji pro právní posouzení věci řešit měl – zda byla smlouva o úvěru skutečně uzavřena se žalovaným, resp. zda žalobkyně poskytla uvedené finanční prostředky žalovanému a nikoli jiné osobě, která se za něj jen (v rámci elektronické identity) vydává.
9. Smlouva totiž měla být uzavřena v elektronické podobě prostřednictvím webových stránek žalobkyně. Odvolací soud ale zjistil, že na předloženém elektronickém dokumentu obsahujícím uvedenou smlouvu není připojen žádný elektronický podpis vyšší úrovně (ani zaručený či uznávaný, natož kvalifikovaný) kterékoli ze stran, na konci textu jsou jen vypsány textovým editorem název společnosti (žalobkyně) a jméno a příjmení (žalovaného), dále datum a místo jejich „podpisu“, u názvu žalobkyně je dále připojen naskenovaný vlastnoruční podpis blíže neurčené osoby jednající jménem žalobkyně a naskenované razítko, u jména žalovaného je uvedeno, že žalovaný (označený též osobními údaji) „ve [redacted]“, „prostřednictvím IP adresy [redacted]“ svým podpisem stvrdil, že ...“ (zkráceně: souhlasí se smlouvou). Žalovaného ale nelze z IP adresy nijak ztotožnit, navíc jde o údaj opět vypsán editorem. Ze samotné smlouvy tedy vůbec nevyplyvá, kde se uvedené údaje vzaly a kdo je do smlouvy textovým editorem vložil. To mohla učinit i sama žalobkyně, popř. jiná osoba. Rozhodně nelze bez dalšího učinit závěr, který učinil soud prvního stupně, že to byl žalovaný a že v tomto znění byla smlouva žalovaným odsouhlasena („stvrzena“), neboť takto „podepsaná“ data nejsou ani nijak chráněna proti dodatečným změnám, i kdyby původní údaje připojil žalovaný. Uvedené údaje lze vzít odkudkoli a vložit je kamkoli, není zde tedy objektivně vůbec žádná vazba mezi konkrétní fyzickou osobou (žalovaným), uvedenými údaji (daty) a konkrétním obsahem smlouvy, ke které se data připojují. Totéž ostatně platí i pro další elektronické dokumenty, které měly být žalovaným takto „podepsány.“ To dopadá i na neprokázané sjednání čísla účtu, na který mají být prostředky poukázány. Tomu soud prvního stupně (chybně) nevěnoval pozornost, ačkoli je tuto otázku třeba zkoumat jako první.
10. Žalobkyně nicméně v odvolacím řízení přípustným novým důkazem vzešlým z částečně jiného hodnocení důkazů a právního posouzení věci odvolacím soudem doložila (výpisy z banky), že částka 7 000 Kč byla skutečně vyplacena na účet, který je veden pro žalovaného (a je i totožný s účtem uvedeným ve smlouvě). Pro právní posouzení věci z titulu bezdůvodného obohacení už postačuje, že bylo zjištěno, jakou částku žalovaný na svůj účet obdržel, kolik uhradil (což je nesporné) a jak byl k úhradě dluhu vyzván, což popsal již soud prvního stupně, a to i za situace, kdy žalovaný smlouvu v elektronické podobě nepodepsal kvalifikovaným elektronickým podpisem podle § 561 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. (dále jen „o.z.“) ve spojení s čl. 25 odst. 2 Nařízení EU č. 910/2014, o elektronické identifikaci a důvěryhodných službách pro elektronické transakce) a odvolací soud už (pro nadbytečnost) dále podrobněji nezkoumal parametry jiných elektronických prostředků, které žalobkyně užívá pro elektronickou identifikaci a autentizaci klientů na svých webových stránkách, z hlediska kritérií požadovaných pro zachování písemné formy smlouvy v § 562 o.z. Případná neplatnost smlouvy z důvodu nedostatečného zkoumání úvěruschopnosti dopadá na všechny smlouvy o spotřebitelském úvěru, bez ohledu na zachování či nezachování povinné písemné formy. Proto zde nepřipadá v úvahu posouzení věci podle § 104 a § 110 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru. Žalobkyně se navíc ani k jednání odvolacího soudu nedostavila a nemohla být k otázce skutečností rozhodných pro zachování písemné formy poučena podle § 118a odst. 1 a 3 o.s.ř., čímž se tohoto práva vzdala.

11. Jinak soud prvního stupně věc správně posuzoval po právní stránce s ohledem na dobu uzavření předmětné úvěrové smlouvy podle o.z. a podle zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru. Rozsudek soudu prvního stupně také správně stojí primárně na problematice zkoumání úvěruschopnosti žalovaného. Odvolací soud má totiž za to, stejně jako soud prvního stupně, že obdobně jako za předchozí právní úpravy obsažené v zákoně č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, platné a účinné do 30.11.2016, je na místě se i nyní za účinnosti zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, z úřední povinnosti soudu zabývat (i bez námítky žalovaného) v případě spotřebitelské smlouvy o úvěru předně otázkou, zda ze strany žalobkyně jakožto poskytovatele úvěru byla před vlastním uzavřením smlouvy splněna její zákonná povinnost zkoumat s odbornou péčí úvěruschopnost spotřebitele (žalovaného).
12. Soud prvního stupně správně vedl dokazování k otázce zkoumání úvěruschopnosti žalovaného a lze plně odkázat na jeho shora uvedená zjištění. Pokud žalobkyně zpochybňovala právní závěry soudu prvního stupně prostřednictvím nových skutkových tvrzení a důkazních návrhů, když tvrdila, že a jak úvěruschopnost žalovaného řádně zkoumala, uplatňovala především skutková tvrzení a nové důkazy, k nimž odvolací soud přihlížet nemohl (viz § 205a o.s.ř.). Skutečnost, že žalobkyně nebyla soudem prvního stupně v tomto směru poučena podle § 118a o.s.ř. výjimku z koncentrace řízení a neúplné apelace nezakládá, pokud poučení ke skutečnostem, které soud prvního stupně (na rozdíl od skutečností uvedených shora) považoval za relevantní a své rozhodnutí na nich založil, nebylo poskytnuto jen proto, že se žalobkyně k jednání soudu prvního stupně nedostavila (stejně jako k odvolacímu soudu), čímž se práva na uvedené poučení vzdala. V takovém případě se vychází ze závěru, jako by žalobkyně řádně poučena byla.
13. Soudu prvního stupně lze přisvědčit, že z listiny označené jako „Bonita“, kde jsou uvedeny veškeré dostupné informace o příjmech a výdajích žalovaného, není zřejmé, od koho a jakým způsobem byly informace získány a zda a jak byly ověřovány. Žalobkyně dále podle předložených důkazů negativně lustrovala žalovaného v centrální evidenci exekucí, tím však výčet důkazů předložených soudem prvního stupně k této otázce končí. Výpis z insolvenčního rejstříku či jiných registrů předložen nebyl. V odvolání předložené důkazy (kopie občanského a řidičského průkazu a dvě výplatní pásky) nebo tvrzené telefonické hovory jsou již v rámci neúplné apelace nepřipustné, proto k nim odvolací soud nepřihlížel. Navíc ani v odvolacím řízení nebyl předložen jakýkoli důkaz ke zkoumání dosavadního (i jen tvrzeného) zadlužení a dalších výdajů žalovaného. Žalobkyně pouze odkazovala na tvrzení žalovaného, o nichž navíc nebylo vůbec prokázáno, že je učinil skutečně žalovaný (viz výše) a argumentovala tím, že jde o standardní postup, zcela dostatečný, obezřetný, komplexní a maximálně možný apod. a že jde o odpovědnost žalovaného, který sám žalobkyni vyhledal a se vším podstatným byl předem seznámen. Tento názor ale odvolací soud nesdílí.
14. Podle § 86 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru poskytovatel před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru nebo změnou závazku z takové smlouvy spočívající ve významném navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru posoudí úvěruschopnost spotřebitele na základě nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací získaných od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, z databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nebo i z jiných zdrojů. Poskytovatel poskytne spotřebitelský úvěr jen tehdy, pokud z výsledku posouzení úvěruschopnosti spotřebitele vyplývá, že nejsou důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet. Podle § 86 odst. 2 věta první uvedeného zákona poskytovatel při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele posuzuje zejména schopnost spotřebitele splácet sjednané pravidelné splátky spotřebitelského úvěru, a to na základě porovnání příjmů a výdajů spotřebitele a způsobu plnění dosavadních dluhů.
15. Podle § 75 zákona o spotřebitelském úvěru je poskytovatel povinen provozovat svou činnost s odbornou péčí. Podle § 76 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru poskytovatel jedná čestně, transparentně a zohledňuje práva a zájmy spotřebitele.

16. Co se rozumí odbornou péčí, stanoví § 2 odst. 1 písm. p) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění ke dni uzavření smlouvy. Jde o takovou úroveň zvláštních dovedností a péče, kterou lze od podnikatele ve vztahu ke spotřebiteli „rozumně očekávat a která odpovídá poctivým obchodním praktikám nebo obecným zásadám dobré víry v oblasti jeho činnosti.“
17. Podle § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru poskytne-li poskytovatel spotřebiteli spotřebitelský úvěr v rozporu s § 86 odst. 1 větou druhou, je smlouva neplatná. Spotřebitel může uplatnit námitku neplatnosti v tříleté promlčecí lhůtě běžící ode dne uzavření smlouvy. Spotřebitel je povinen vrátit poskytnutou jistinu spotřebitelského úvěru v době přiměřené jeho možnostem.
18. Podle § 87 odst. 2 zákona o spotřebitelském úvěru je-li spor o to, jaká je doba odpovídající možnostem spotřebitele podle odstavce 1, určí tuto dobu na návrh některé ze smluvních stran soud podle možností spotřebitele a v zájmu spravedlivého uspořádání práv a povinností smluvních stran s přihlédnutím k příjmu spotřebitele a jeho celkovým sociálním a majetkovým poměrům.
19. Podle § 87 odst. 3 zákona o spotřebitelském úvěru změnil-li se možnosti spotřebitele, může soud na návrh některé ze smluvních stran sjednanou dobu nebo dobu určenou rozhodnutím změnit.
20. Povinnost posoudit úvěruschopnost dlužníka (spotřebitele) byla věřiteli ve spotřebitelských vztazích uložena i v předchozí právní úpravě obsažené v § 9 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění účinném do 30.11.2016. V právní praxi nebylo výraznějších pochyb o tom, že důsledkem nesplnění této povinnosti věřitele dle dřívějšího zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění účinném do 30.11.2016, byla absolutní neplatnost smlouvy. Odvolací soud má za to, shodně se soudem prvního stupně, že v případě ustanovení § 86 a 87 zákona o spotřebitelském úvěru by použití pouze gramatického výkladu, jenž by v případě porušení povinnosti poskytovatele úvěru zkoumat (posoudit) úvěruschopnost spotřebitele dovozoval pouhou relativní neplatnost následně uzavřené smlouvy, jednak znamenalo popření smyslu a účelu zákonné povinnosti zkoumání úvěruschopnosti vůbec, a jednak vedlo k výraznému snížení ochrany spotřebitele jako slabší strany, závislé nyní jen na jeho vlastní aktivitě. To ovšem nepochybně nebylo záměrem zákonodárce. Odvolací soud proto uzavírá, že v § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru stanovenou neplatnost smlouvy, jakožto důsledek porušení povinnosti poskytovatele (řádně a s odbornou péčí) posoudit úvěruschopnost spotřebitele, je nutno vykládat za použití § 2 a § 588 o.z. jako neplatnost absolutní, když dané porušení povinnosti poskytovatele odporuje zákonu a současně (zejména pro širší dopady porušení této povinnosti) zjevně narušuje veřejný pořádek. Soud je proto povinen zabývat se uvedenou otázkou i bez návrhu žalovaného spotřebitele.
21. Alespoň ve stručnosti lze spolu se soudem prvního stupně odkázat na závěry rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2178/2018 a Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/10, nebo sp. zn. III. ÚS 4129/18 a také na aktuální rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci C-679/18, OPR-Finance, k předběžné otázce vznesené českým soudem právě k předmětné právní úpravě zákona o spotřebitelském úvěru, včetně shodného stanoviska generálního advokáta v obdobné věci C-616/18, Cofidis.
22. Účelem této úpravy je především předejít případnému nezvladatelnému zadlužování těch spotřebitelů, kteří by mohli skončit ve spirále dluhů, předlužení a insolvence se všemi negativními důsledky s tím spojenými, včetně pádu spotřebitele a všech osob na něm závislých do veřejné sociální sítě, narušení rodinných a sociálních vztahů, jejich přechodu do šedé ekonomiky atd., jak se nezřídká u narůstajícího počtu dlužníků stává. V současné době jsou již zřejmé negativní celospolečenské dopady ponechání vývoje spotřebitelských vztahů pouze na nikterak neomezené smluvní volnosti. Nejde o „popírání“ svobodné vůle a způsobilosti spotřebitele k jakémukoli samostatnému jednání, jak žalobkyně tvrdí, jde pouze o přiměřené omezení. Zákon jen zdůrazňuje celospolečenský (veřejný) zájem na prevenci předlužování spotřebitelů a snaží se spíše potírat navazující predátorské praktiky některých poskytovatelů úvěru (tzv. „úvěrových šmejdu“), kteří poskytují (zhusta velmi nevýhodně) úvěry téměř výhradně osobám, které úvěruschopné nejsou.

Zákon tím také (zejména po celosvětové finanční krizi z roku 2008) více chrání i stabilitu celé ekonomiky, včetně zájmů investorů do nejrůznějších finančních produktů, které jsou na rizikové úvěry případně navázány.

23. Odvolací soud tak má s ohledem na popsany skutkový stav věci, stejně jako soud prvního stupně za to, že v daném případě nelze mít za splněnou povinnost žalobkyně řádně (s odbornou péčí) posoudit úvěruschopnost spotřebitele na základě „nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací, resp. v daném případě i z databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nebo i z jiných zdrojů.“ Daná povinnost posoudit schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr je citovaným zákonem ukládána poskytovateli (žalobkyni), a to pod sankcí neplatnosti smlouvy v případě, že tak poskytovatel neučiní. Úvěr má být navíc poskytnut jen tehdy, pokud z výsledku posouzení úvěruschopnosti spotřebitele vyplývá, že zde „nejdou důvodné pochybnosti“ o schopnosti spotřebitele splácet sjednané splátky. Tím poskytovatel úvěru plní i svou obecnou jednat čestně, transparentně a zohlednit (též) práva a zájmy spotřebitele. Ani jedno žalobkyně nesplnila, právě naopak, a tomu odpovídá též výsledek, byť žalovaný svůj dluh (podle tvrzení žalobkyně) částečně plnil.
24. Jak bylo zjištěno, příjmy a podstatné výdaje žalovaného nebyly nijak blíže zjišťovány a ověřovány (a tvrzené zadlužení bylo ignorováno). Součástí odborné péče poskytovatele úvěru je však i taková obezřetnost, která jej vede k nespolehání se jen na údaje tvrzené žadatelem o úvěr, ale i k prověření (požadavku na doložení) těchto tvrzení (srov. též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 4. 2015, čj. 1 As 30/2015-39, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 3225/2015, použitelný i za účinnosti zákona č. 257/2016 Sb., nebo rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci C – 449/13, Consumer Finance). Pouhé doplnění čísel do formuláře žalobkyně k hodnocení klienta, aniž je zřejmé, na základě čeho a jak byly tyto údaje získány, nelze považovat za zákonem vyžadované posouzení s odbornou péčí „na základě nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací“. V souladu se shora citovaným § 86 odst. 2 zákon č. 257/2016 Sb. poskytovatel předmětné posouzení činí zejména na základě porovnání příjmů a výdajů spotřebitele, a dále způsobu plnění dosavadních dluhů. K tomuto porovnání však reálně nedošlo.
25. Odvolací soud si je vědom toho, že předmětné ustanovení o povinnosti poskytovatele posoudit úvěruschopnost spotřebitele je normou s relativně neurčitou hypotézou a zákon již nestanoví taxativní výčet postupů, které musí být ze strany věřitele pro její naplnění provedeny. Odvolací soud si je taktéž vědom toho, že výklad dané normy by neměl vést k nereálným požadavkům kladeným na poskytovatele úvěrů a také na žadatele o ně v souvislosti s povinností zákonem ukládanou. Nicméně, pokud má být zachován smysl a účel dané úpravy a alespoň elementární míra požadovaného odborného posouzení úvěruschopnosti, nelze přehlížet, že toto posouzení není možné bez reálného zjištění nejen příjmů a dosavadního dluhového zatížení klienta (zejména pak již ve fázi vymáhání či insolvence podle dostupných databází), ale také alespoň podstatných, zcela základních, pravidelných a nezbytných výdajů, které lze u každého spotřebitele rozumně očekávat, byť v některých oblastech jen racionálním odhadem. Takovými výdaji jsou především náklady na bydlení. K obdobným závěrům ostatně došel Krajský soud v Praze v rozhodnutí sp. zn. 27 Co 143/2019, ale v celé řadě dalších případů.
26. Důsledkem tohoto postupu žalobkyně a nesplnění zákonné povinnosti je absolutní neplatnost dotčené úvěrové smlouvy a v souladu s § 87 odst. 1 věta třetí zákona o spotřebitelském úvěru omezenost nároku žalobkyně vůči žalovanému na vrácení pouhého zůstatku jistiny spotřebitelského úvěru „v době přiměřené možností“ spotřebitele (žalované). Jde o speciální úpravu vydání bezdůvodného obohacení z neplatné smlouvy (srov. též § 2993 o.z.). Skutečnost, zda žalovaný vyhledal žalobkyni sám, nebo zda ho žalobkyně oslovila s adresnou nabídkou, zda a v jakém rozsahu byl žalovaný o úvěrových podmínkách předem informován, jak argumentovala žalobkyně, zde není právně významná.

27. Z hlediska výpočtu dlužné částky je situace poměrně snadná. Od celkového poskytnutého úvěru je třeba odečíst realizované platby, jak to správně provedl již soud prvního stupně. V případě zúčtování vzájemného bezdůvodného obohacení soudní praxe dlouhodobě a konstantně vychází ze závěru, že v soudním řízení o žalobě o vrácení plnění z neplatné nebo zrušené smlouvy lze přiznat pouze vrácení toho, oč peněžitě plnění žalobce (nebo peněžitá náhrada za něj) přesahuje peněžitě plnění (nebo peněžitou náhradu za něj) poskytnuté mu podle smlouvy žalovaným. Při takovém postupu se nevyžaduje (nepředpokládá) projev směřující k započtení (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3008/2007). Žalobkyni tak žádné další plnění nenáleží, neboť jiné smluvní nároky (kapitalizovaný či nekapitalizovaný úrok, smluvní pokuty, různé poplatky apod.) nelze podle § 87 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru úspěšně uplatnit. Zákonný úrok z prodlení podle § 1970 o.z. ve spojení s nařízením vlády č. 351/2013 Sb. byl z přiznané jistiny žalobkyni přiznán. Proto odvolací soud napadený (zamítavý) výrok II. v části nedotčené zrušením a zastavením (viz výše) podle § 219 o.s.ř. potvrdil, neboť jde o rozhodnutí věcně správné. Odvolací soud pouze upřesnil správné (konkrétní) znění.
28. Pro úplnost zde odvolací soud dodává, že žalobkyní sjednaný „administrativní poplatek“ je ve skutečnosti další smluvní úrok. Pokud celková sazba RPSN činila téměř 3400 % ročně považuje odvolací soud takový úrok za zcela zjevně nemravný (lichevní).
29. Jakožto věcně správný pak byl podle § 219 o.s.ř. potvrzen i výrok III. o nákladech řízení, jež nebyly s ohledem na jen částečný úspěch žalobkyně uloženy (a přiznány) žádnému z účastníků podle § 142 odst. 2 o.s.ř. V tomto směru je třeba v neprospěch žalobkyně zohlednit ve smyslu § 146 odst. 2 o.s.ř. částečné zastavení řízení v části neopodstatněné smluvní pokuty. Při posouzení úspěchu a neúspěchu je třeba dále vycházet nejen z jistiny pohledávky, z níž se obvykle vypočítává soudní poplatek a odměna advokáta, ale ze všech uplatněných nároků, tedy z celého předmětu řízení (srov. závěry nálezu Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 2717/08, nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 2585/2015 či 28 Cdo 3206/2016). K příslušenství jistiny pohledávky je třeba podle názoru odvolacího soudu přihlížet zejména v situaci, kdy tvoří významnou část či dokonce většinu uplatněných nároků, tak, aby i rozhodnutí o nákladech odráželo reálný ekonomický výsledek řízení. V daném případě je přitom patrné, že soud prvního stupně žalobě vyhověl co do nezaplacené jistiny úvěru jen v menší části předmětu řízení, převážně úspěšnému žalovanému ale žádné náklady nevznikly.
30. O náhradě nákladů řízení před odvolacím soudem bylo rozhodnuto za použití § 224 odst. 1 o.s.ř. a § 142 odst. 2 o.s.ř. tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, když převážně úspěšným účastníkem ve věci byl žalovaný, kterému však žádné náklady v ani v této části řízení nevznikly. Úspěch odvolání žalobkyně je navíc dán jen v části, která končí zastavením řízení z důvodů zaviněných ze strany žalobkyně.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku je dovolání přípustné, jestliže závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak. Dovolání je možno podat ve lhůtě dvou měsíců ode dne doručení tohoto rozsudku k Nejvyššímu soudu České republiky, prostřednictvím Okresního soudu v Benešově.

Praha 18. února 2021

Mgr. Roman Fremr v. r.
předseda senátu

Shodu s prvopisem potvrzuje Nina Najerová

